

LESBRIEF LAMPJE EN DE KLEINE ZEEMEERMIN

Door: Joke Brasser

Doelgroep

Leerlingen van 12/13 jaar van alle onderwijsniveaus.

Omvang

Klassikaal leesproject met een duur van 6 weken, waarin 3 volledige lesuren gebruikt worden, en 3x een deel van een lesuur van ~ 15-30 minuten.

Doelstelling

Je herkent de literaire context van een tekst en je begrijpt dat de betekenis van een tekst door deze context beïnvloed wordt. Je ervaart hoeveel verborgen betekenissen een tekst kan hebben, wanneer je een tekst zorgvuldig leest.

Begrippen die aan bod komen zijn: verhaalgenre, sprookje, dialoog, vertelperspectief, intertekstualiteit

Materialen

- Boeken: *Lampje* (klassenset met voor iedere leerling een eigen exemplaar) *De kleine zeemeermin* (een docentexemplaar)
- Deze lesbrief

Doel	Docentactiviteiten	Leerlingactiviteiten	Verantwoording
1 Les 1. Volledig lesuur. Voorkennis activeren Reflecteren op genre	Bespreek het omslag van <i>Lampje</i> , de afbeelding, het genreicoon. Wie heeft <i>Lampje</i> al gelezen? Of een ander boek van Annet Schaap? Wat voor boek is het, wat verwacht je op basis van het omslag? Welk genre is het?	Antwoord geven, meeluisteren naar antwoorden van anderen.	Verwachtingen over genre en tekst bespreken, voorkennis ophalen
3 Lampje introduceren. Opzet lessenreeks uitleggen.	Lees het eerste hoofdstuk uit <i>Lampje</i> voor. Introduceer de opzet van de lessen: een wekelijks leesdoel, samen praten over wat je leest, aantekeningen maken. Laat leerlingen de wekelijkse leesdoelen noteren.	Luisteren, antwoord geven op vragen, vragen stellen	Leerlingen betrekken bij de tekst. Uitleggen wat er van ze verwacht wordt.
4 Les 2. Deel van lesuur (~15 minuten) Bespreek de eerste leeservaringen van leerlingen. Motiveren om te lezen en ruimte maken voor de eigen beleving.	Leerlingen hebben t/m blz. 116 gelezen. Leesdoel als huiswerk of klassikaal lezen indien je lesuren genoeg hebt. De leerlingen bespreken in groepjes van ongeveer vier à vijf leerlingen hun notities over het boek. De docent loopt rond en kijkt of de leeservaring gelijksoortig is, of niet. De docent benadrukt dat er geen 'foute' antwoorden mogelijk zijn. De aantekeningen zijn bedoeld om je eigen reactie op het boek op te schrijven. Klassikaal terugkomen op de leeservaringen en afronden.	Leerlingen wisselen leeservaringen uit in kleine groepjes.	Leeservaring waarderen door ruimte te maken voor reacties van leerlingen. Eventuele hindernissen wegnemen

Doel	Docentactiviteiten	Leerlingactiviteiten	Verantwoording
5 Les 3. Volledig lesuur. Leerlingen gaan een fragment uit Lampje zorgvuldig lezen en praten over de betekenis	Leerlingen hebben t/m blz 169 gelezen. Lees het hoofdstuk 'Vaders en benen voor. Leerlingen lezen mee in eigen exemplaar. Bespreek de vragen over dit fragment: vertelsituatie: wat gebeurt er volgens Lampje, wat gebeurt er volgens Edward/Vis? Wie heeft er 'gelijk' volgens jou? Vraag leerlingen te letten op de ruimtes in het verhaal. Welke ruimtes zijn prettig, en welke niet? In welke ruimtes zijn de personages vrij? Als ze niet vrij zijn, wie houdt ze dan gevangen?	Denken-delen-uitwisselen. Leerlingen denken eerst zelf na over de vragen Leerlingen overleggen vervolgens in tweetallen of kleine groepjes over de vragen. Klassikaal nabespreken.	Leren redeneren vanuit de tekst, zorgvuldig lezen.
6 Les 4. Deel van lesuur. (~ 30 minuten) Leerlingen leren zich te verplaatsen in de personages en brengen de verhaalcontext in relatie met de betekenis van de tekst	Leerlingen hebben t/m blz. 248 gelezen. Lees hoofdstuk 249: Vis zwemt voor. Sterk contrast met 'Vaders en benen.' Bespreek de vraag over de ruimtes uit de vorige les. Bespreek: Wat is er veranderd voor Vis? Welke (scheld)namen heeft vis in dit boek gekregen, en welke naam 'draagt' hij nu?	Klassikaal bespreken, docentgestuurd. Docent deelt beurten uit, leerlingen delen reacties.	Zie 5.
7 Les 5. Deel van lesuur (~30 minuten) Leerlingen ervaren dat teksten betekenisrelaties aangaan met andere teksten (intertekstualiteit)	Leerlingen hebben t/m blz. 301 gelezen. Wijs leerlingen op het motto van het boek, uit het sprookje van Andersen. Lees het sprookje van Andersen voor. Vraag leerlingen voorafgaand aan het lezen om te letten op het motto van Lampje: over wie gaat dit? Welke prijs betaalt de kleine zeemeermin om in de mensenwereld te wonen? Welke personages in Lampje zijn volgens jou 'niet thuis' en welke prijs betalen ze daarvoor? Bonus: Welke andere overeenkomsten en verschillen tussen beide teksten zien ze?	Leerlingen werken in tweetallen of in kleine groepjes. Ze noemen zoveel mogelijk verschillen en overeenkomsten tussen beide fragmenten. Maak gebruik van een venn-diagram.	Zie 5.
8 Les 6. Volledig lesuur Leerlingen leren hun eigen bevindingen onder woorden te brengen	Leerlingen hebben het boek uitgelezen. Afrondend klassikaal boekgesprek aan de hand van een placemat. Leerlingen bespreken de 'Chambersvragen' eerst in kleine groepjes. Start de les met een terugkoppeling naar de eerder besproken onderwerpen: genre/ sprookje/de prijs die de zeemeermin betaalt/thuiszijn of niet / je aanpassen of niet / vaders en kinderen / mensen een meerminnen Boekgesprek in kleine groepjes: leerlingen maken aantekeningen op de placemat. Klassikaal nabespreken. 'Label' bevindingen van leerlingen met de termen die erbij horen. Bijvoorbeeld: perspectief/genre/etc.	Leerlingen wisselen leeservaringen uit in kleine groepjes. Maken aantekeningen op de placemat. Ze maken gebruik van hun leesnotities.	Leerlingen krijgen woorden aangereikt om over literaire teksten te praten. Dit draagt bij aan hun bewuste geletterdheid en literaire competentie.
9 Afsluiting	Blik terug op het leesproject. Rond af met boekentips.		

Docentenhandleiding

De duur van dit leesproject is 6 weken met een vast wekelijks lesuur (of deel ervan) waarin aandacht aan het project besteed wordt. Dit is een haalbare periode om een volledig boek uit te lezen. Het project bestaat uit drie lessen die volledig aan een boekgesprek helpen besteed worden, en drie korte lesmomenten. De korte lesmomenten hebben als doel om de doorgaande lijn te bewaren, de betrokkenheid bij de tekst vast te houden. Bovendien zorgen de wekelijkse leesdoelen ervoor dat de 'leeslast' haalbaar is en goed verdeeld wordt over de periode van zes weken. Geef leerlingen in de andere lessuren leestijd, indien mogelijk. Zorg dat ze hun eigen exemplaar van het boek meenemen naar school. Betrek de ouders erbij. Leg uit dat je met dit leesproject bezig bent, en vraag ze om hun kind te helpen 'bij te blijven' en mee te doen. Soms zijn er ook ouders die mee willen lezen, stimuleer dit. Lees zelf ook mee! Ook als je het boek weleens eerder uitgelezen hebt. Jouw enthousiasme en betrokkenheid hebben heel veel invloed op het succes van de lessenserie.

Passende ondersteuning

Voor leerlingen met dyslexie of andere leesbeperkingen is er de optie om gebruik te maken van het audioboek op de website Passend Lezen. Dit is een service die gratis is na registratie.

Aanwijzingen per les

Les 1. (stap 1 t/m 3 in schema)

Introduceer *Lampje*. Lees het eerste hoofdstuk voor, zodat leerlingen een indruk krijgen van de stijl van het boek. Presenteer het leesproject van de komende zes weken en deel je verwachtingen: samen lezen, aantekeningen maken (wat vind je mooi/moeilijk/opvallend), wekelijks bespreken wat je leest. Laat leerlingen de leesdoelen noteren. Bied waar nodig ondersteuning: verwijst leerlingen waar nodig naar de website Passend Lezen.

Les 2. (stap 3 in schema).

Leerlingen hebben t/m blz. 116 gelezen. Geef leerlingen de ruimte om hun ervaringen uit te wisselen. Er zijn geen foute antwoorden. Loop rond tijdens de gesprekken en schuif hier en daar aan. Inventariseer of leerlingen aantekeningen gemaakt hebben, en wat ze opgevallen is. Kijk of ze 'moeilijke passages' samen op kunnen helderen en bied steun waar nodig.

Good practice: prijs leerlingen met persoonlijke notities uitgebreid voor hun inzet en betrokkenheid. Besteed veel aandacht aan eerste indrukken die leerlingen durven verwoorden. Positief stimuleren is heel belangrijk nu leerlingen mogelijk nog niet gegrepen zijn door het verhaal. Vinden leerlingen het vreemd of raar? Benadruk dat het ook heel anders is/kan zijn dan boeken die eerder lezen. Vraag waarin het afwijkt/anders is/moeilijker is. Neem hindernissen weg en vier vooruitgang. Deel plezier. Besteed aandacht aan de stijl van het boek. Mijn leerlingen maken vaak

aantekeningen over beeldspraak die ze mooi of opvallend vinden. Gebruik dit voor je klassikale bespreking.

Les 3. (stap 5 in schema)

Leerlingen hebben t/m blz 169 gelezen.

Lees het hoofdstuk 'Vaders en benen voor. Leerlingen lezen mee in hun eigen exemplaar. Vraag leerlingen tijdens het lezen de belangrijkste of meest opvallende woorden te noteren. Mogelijke antwoorden: vaders, benen, vis, staart, vergroeiing. Laat leerlingen de woordenboekdefinities opzoeken via een gratis online woordenboek zoals Van Dale Online. Bespreek de door het woordenboek aangereikte betekenisrelaties:

'op eigen benen staan'

'als een vis op het droge'

Bespreek de vragen over dit fragment:

Wijs leerlingen op de eerste zin die de het hoofdstuk inleidt: 'en zo vindt Lampje hem.' **Hoe** vindt ze hem? Wat ziet ze, wat is er aan de hand?

Wat gebeurt er volgens Lampje, wat gebeurt er volgens Edward/Vis? Wat denken de leerlingen dat er echt aan de hand is?

Waarom hebben de personages zo'n verschillend idee over wat Vis aan het doen is?

De titel van het hoofdstuk is 'vaders en benen'. Wat hebben vaders en benen met elkaar te maken?

Vis' vaders mantra: een man zonder benen is geen man. (wat betekent dit voor zijn zoon?)

De vader van Lampje is een eenbenige piraat. (wat betekent dit voor het motto van de vader van Vis?)

Ruimte

Besteed aandacht aan de kamer van Vis. Wat voor ruimte is dit? Is het een prettige plek voor Vis? Wijs leerlingen op het einde van het hoofdstuk, waarin Lampje Vis probeert te bevrijden uit zijn kamer (met de potdichte ramen). Waarom is het zo moeilijk om hem mee te krijgen?

Vraag leerlingen bij het lezen de komende tijd te letten op de ruimtes in het verhaal. Welke ruimtes zijn prettig, en welke niet? In welke ruimtes zijn de personages vrij? Als ze niet vrij zijn, wie houdt ze dan gevangen?

Les 4. (stap 6 in schema)

Leerlingen hebben t/m blz. 248 gelezen.

Bespreek de vraag over de ruimtes uit de vorige les. Is leerlingen iets opgevallen? Mogelijke antwoorden: de zeemeermin op de kermis (gevangen in vissentank), Lampjes vader (opgesloten in de vuurtoren), Lampje zelf (vastgehouden in het witte huis), Vis (op zolder verstoort).

Lees nu hoofdstuk 249: 'Vis zwemt' voor. Dit geeft een heel sterk contrast met 'Vaders en benen,' dat leerlingen zorgvuldig gelezen hebben in de vorige les. Laat leerlingen reageren na het voorlezen.

Bespreek: Wat is er veranderd voor Vis? Welke (schuld)namen heeft vis in dit boek gekregen, en welke naam 'draagt' hij nu?

Les 5. Stap 7 in schema.

Leerlingen hebben t/m blz. 301 gelezen.

Wijs leerlingen op het motto van het boek (*Lampje*), uit het sprookje van Andersen.

Lees het sprookje *De kleine zeemeermin* van Andersen voor in de vertaling van Annelies van Hees. Vraag leerlingen voorafgaand aan het lezen om te letten op het motto: Welke prijs betaalt de kleine zeemeermin om in de mensenwereld te wonen?

Welke personages in *Lampje* zijn volgens jou 'niet thuis' en welke prijs betalen ze daarvoor?

Dit 'zeemeerminmotief' is met verschillende personages te verbinden. Het sterkst met Vis, die een zeer hoge prijs betaalt voor het leven in de mensenwereld: de ontkenning van zijn identiteit. Maar ook met zijn moeder (de kleine zeemeermin) en de admiraal, die zijn geliefde en zijn zoon verliest aan zijn rigide wereldbeeld, en thuis achterblijft in een leeg huis.

Bonus: Welke andere overeenkomsten en verschillen tussen beide teksten zien ze? Bijv. het schuim van de zee, de gebroken spiegel en de scherven in de kleine zeemeermin.

Les 6. Stap 8 en 9 in het schema.

Leerlingen hebben het boek uitgelezen.

Afrondend klassikaal boekgesprek aan de hand van een placemat. Leerlingen bespreken de 'Chambers-vragen' eerst in kleine groepjes.

Start de les met een terugkoppeling naar de eerder besproken onderwerpen: genre/sprookje/de prijs die de zeemeermin betaalt / thuiszijn of niet / je aan-

passen of niet / vaders en kinderen / mensen een meerminnen

Boekgesprek in kleine groepjes: leerlingen maken aantekeningen op de placemat. Klassikaal nabespreken. 'Label' bevindingen van leerlingen met de termen die erbij horen. Bijvoorbeeld: perspectief/genre/etc.

Afsluiting: bespreek de ervaringen van de leerlingen met het leesproject, hun eigen leeservaring, hun eendoordeel over het boek. Geef boekentips van boeken die met *Lampje* te vergelijken zijn qua stijl en/of inhoud. Bijvoorbeeld *Mariken* van Peter van Gestel (sprookjesachtige historische roman), *Hele verhalen voor een halve soldaat* van Benny Lindelauf of *Zwart als inkt* van Hofman (sprookjesbewerking).

